

Codi: 111031

Assignatura: Història de la Filosofia Medieval II

Tipus: Optativa

Crèdits: 6

Cicle: primer

Semestre: segon

Grup: A1

Professor/a: Miguel Candel Sanmartín

Departament: Història de la Filosofia, Estètica i Filosofia de la Cultura

Llengua: castellà

Objectius

Temari

Serà objecte del curs adquirir un coneixement global del desenvolupament del pensament medieval cristià i islàmic a partir del segle XII, etapa caracteritzada pel relatiu eclipsi de la filosofia platonitzant, representada per Escot Eriúgena, degut a l'arribada a Occident, a través dels àrabs i dels contactes amb Bizanci, de la totalitat de la filosofia d'Aristòtil (fins el segle XII, només era coneguda una petita part de l'*Organon*, en traducció llatina i commentaris de Boeci). L'aristotelisme, a banda d'una reinterpretació naturalista de l'idealisme platònic, afavoreix el sorgiment d'alguns trets propis de la mentalitat científica moderna, com ara el nominalisme, l'empirisme i l'instrumentalisme, mentalitat que respon més adequadament a la visió del món pròpia de la incipient burgesia urbana. Aquesta evolució ha de contextualitzar-se a la llum del gran debat intel·lectual que recorre tota l'època: les relacions entre filosofia i teologia o entre raó i fe, amb la conseqüent insistència en temes com ara: l'estatut ontològic de les formes universals (¿continguts de l'intel·lecte diví, abstraccions conceptuals o realitats naturals?), l'eternitat o temporalitat del món, l'abast de l'omnipotència divina, l'estatut de l'intel·lecte humà i de la seva capacitat de conèixer Déu, etc. Els autors treballats, previ un recordatori de la decisiva introducció de Porfiri a les *Categories* d'Aristòtil (*Isagogé*), seran: l'anònim autor del *Liber de causis*, Al-Farabi, Avicenna, Anselm de Canterbury, Pere Abelard, Averroïs, Siger de Brabant, Tomàs d'Aquino, Joan Duns Escot, Guillem d'Ockham, Nicolau de Cusa i Francisco Suárez. L'ur estudi no es limitarà a la mera anàlisi històrico-filològica, sinó que tindrà com a objectiu principal escatir les continuïtats i discontinuïtats existents entre aquelles idees i les idees filosòfiques del present, per tal de millor comprendre unes i altres. Les classes pràctiques se centraran en l'anàlisi d'alguns dels texts de lectura obligatòria indicats al final de la bibliografia.

Bibliografia bàsica

1. Fonts

- PORFIRI: *Isagoge* (en: *Aristóteles: Categorías. De Interpretatione*), ed. De A. García, L.M. Valdés, J. Velarde. Madrid: Tecnos, 1999 (pp. 13-65).
- ANÒNIM: *Liber de causis*, ed. A. Pattin, trad. R. Àguila. Barcelona: KAL, 1993 (nova edició: Universitat del País Basc, 2000).
- AL-FARABI: *La Ciudad ideal*, ed. de M. Alonso - M. Cruz Hernández. Madrid: Tecnos, 1985(2^a).
- -----: *Obras filosófico-políticas*, ed. R. Ramón Guerrero. Madrid: Debate/CSIC, 1992.
- AVICENNA: *Livre des directives et remarques* (segona part), trad. de l'àrab, introd. i notes d'A.-M. Goichon. Beirut-París: Vrin, 1951.
- -----: *Philosophia prima sive scientia divina* (3 vols), trad. llatina del *Kitâb al-Shifâ*, 2ª part, editada per S. Van Riet. Lovaina: E.Peeters, 1977, 1980, 1983.
- ANSELM DE CANTERBURY: *Proslogion. Libro a favor de un insensato. Apología contra Gaunilo*, en: *Obras Completas I*, ed. bilingüe de J. Alameda. Madrid: Editorial Católica (BAC), 1952, pp. 351-437.
- PERE ABELARD: *Scritti di logica*, ed. de Mario dal Pra. Florència: La Nuova Italia, 1969.
- -----: *Logica ingredientibus. Logica nostrorum petitioni*, ed. B. Geyer. Münster: Aschendorf, 1919-1933.
- -----: *Dialectica*, ed. de L.M. De Rijk. Assen: Van Gorcum, 1970.
- -----: *Tractatus de intellectibus*, ed. de P. Morin. París: Vrin, 1994.
- ABENTOFAIL: *El filósofo autodidacto*, ed. de F. Pons, pròleg de M. Menéndez y Pelayo. Buenos Aires: Espasa-Calpe (Austral), 1954(2^a) (nova edició a Editorial Trotta).
- AVERROÏS: *Commentarium magnum in Aristotelis De anima libros* (llibre III), versió llatina de Michael Scotus, ed. de F.S. Crawford. Vol. VI del *Corpus commentariorum Averrois in Aristotelem*, ed. per H.A. Wolfson, D. Baneth i F.H. Fobes. Cambridge (Mass.): The Mediaeval Academy of America, 1953.
- -----: *Epitome de Anima*, ed. de S. Gómez. Madrid: CSIC, 1985.
- -----: *Compendio de metafísica*. Sevilla, Fundación el Monte, 1998.
- -----: *Destructio destructionum philosophiae Algazelis (Tahfut at-Tahfut)*, versió llatina de Calo Calonymos, ed. de B.H. Zedler. Milwaukee (Wisconsin): The Marquette University Press, 1961.
- -----: *Destrucció de la «Destrucció» (qüestió I)*, ed. de J. Puig Montada. Barcelona: Edicions 62, 1991.
- -----: *La psicología de Averroes*, ed. de S. Gómez Nogales. Madrid: UNED, 1988.
- -----: *Commentaire moyen sur le «De interpretatione»*, ed. de A. Benmakhlouf - S. Diebler. París: Vrin, 2000.
- SALOMÓ IBN-GABIROL: *Fons vitae (Source de vie)*, ed. d'extractes por S. Munk (*Mélanges de philosophie juive et arabe*). París: Vrin, 1988.
- MAIMÒNIDES, *Guía de perplejos*, ed. de D. González Maeso. Madrid: Editora Nacional, 1984.
- -----: *Guía de descarriados*, ed. de Fernando Valera. Barcelona: Ediciones Obelisco, 1997.
- SIGER DE BRABANT: *Quaestiones super «Librum de causis»*, ed. crítica d'A. Marlasca. Lovaina: Publications universitaires, 1972.
- -----: *Quaestiones in tertium «De anima». De anima intellectiva. De aeternitate mundi*, ed. crítica de B. Bazán. Lovaina: Publications universitaires, 1972.
- TOMÀS D'AQUINO: *Compendio de teología*. Barcelona: Orbis, 1983.

- -----: *Summa contra gentes (Suma contra los gentiles)*, lib. II, caps. 56-78. Madrid: Ed. Católica (BAC), 1952.
- -----: *Opuscula philosophica*. Turí-Roma: Marietti, 1954.
- -----: *Sobre el ente y la esencia*, en: *De los principios de la naturaleza*, ed. de J.A. Míguez - M. Fuentes - A.J. Cappelletti. Madrid, SARPE, 1983, pp. 51-94.
- JOAN DUNS ESCOT: *Tratado del primer principio*. Madrid: Sarpe, 1985.
- -----: *Del primer principi i altres escrits*, ed. de J. Batalla. Barcelona: Edicions 62, 2000.
- -----: *Ordinatio*,
- GUILLEM D'OCKHAM: *Exposición de los ocho libros sobre la Física (Prólogo). Los sucesivos*, ed. de F.J. Fortuny. Barcelona: Orbis, 1985.
- -----: *Breviloquium*, introduc., ed. de F.J. Fortuny. Barcelona: Laia, 1980.
- -----: *Expositio in libros Physicorum Aristotelis. Prologus*, ed. bilingüe de F.J. Fortuny. Barcelona: KAL, 1999.
- -----: *Textos epistemológicos*, selec. bilingüe de F.J. Fortuny. Barcelona: KAL, 2000.
- JOAN BURIDÀ: *Compendium totius Logicae*. Venècia, 1499 Francfort/M.: Minerva, 1965 (reimpr.)
- NICOLAU DE CUSA: *La docta ignorancia*, trad. del llatí, pròleg i notes de Manuel Fuentes Benot. Madrid: Aguilar, 1973(4^a).
- FRANCISCO SUÁREZ: *Disputaciones metafísicas (disput. XXXI)*, llatí-castellà. Madrid, Gredos, 1963.

2. Bibliografia secundària

- ABBAGNANO, N.: *Historia de la filosofía I: Filosofía patristica - Filosofía escolástica*. Barcelona: Hora, 1982.
- CORBIN, H.: *Avicena y el relato visionario*. Barcelona: Paidós, 1995.
- COURCELLE, P.: *Connais-toi toi-même. De Socrate à Saint Bernard*, 3 vols. París: Études augustiniennes, 1974.
- CRUZ HERNÁNDEZ, M.: *Abû l-Walîd Ibn Ru?d (Averroes). Vida, obra, pensamiento, influencia*. Córdoba: Publi. Caja de Ahorros, 1986.
- DE LIBERA, A.: *La philosophie médiévale*. París: P.U.F., 1993.
- -----: *La querelle des universaux. De Platon à la fin du Moyen Âge*. París: Seuil, 1996.
- FORTUNY, F.J.: *De Lucreci a Ockham. Perspectives de l'Edat Mitjana*. Barcelona, Anthropos, 1992.
- FRAILE, G.: *Historia de la filosofía*, tom IIb. Madrid: Ed. Católica (BAC), 1975.
- GILSON, É.: *La philosophie au Moyen Âge*. París: Payot, 1986(2^a) (n'hi ha edició espanyola: *La filosofía en la Edad Media*).
- GREGORY, T.: *Mundana Sapientia. Forme di conoscenza nella cultura medievale*. Roma, Edizioni di Storia e Letteratura, 1992.
- JOLIVET, R.: *Arts du langage et théologie chez Abélard*. París: Vrin, 1969.
- -----: *Abélard ou la philosophie dans le langage*. París: Éd. Du Cerf, 1994.
- KRETZMANN, N. - KENNY, A. - PINBORG, J. (comps.): *The Cambridge History of Later Medieval Philosophy. From the Rediscovery of Aristotle to the Disintegration of Scholasticism (1100-1600)*. Cambridge: Cambridge U.P., 1982.
- LE GOFF, J.: *Les intellectuels au Moyen Âge*. París: Seuil, 1962(2^a).
- MAIZA OZCOIDI, I.: *La concepción de la filosofía en Averroes*. Madrid: Trotta/UNED, 2001.
- MARMO, C. (comp.): *Vestigia, imagines, verba. Semiotics and Logic in Medieval Theological Texts*. Turnhout: Brepols, 1997.
- MURRAY, A.: *Razón y sociedad en la Edad Media*. Madrid: Taurus, 1983.
- RENAN, E.: *Averroes y el averroísmo*. Madrid: Ediciones Hiperión, 1992.

- J. WEINBERG: *Breve historia de la filosofía medieval*. Madrid, Cátedra, 1998.

Lectures obligatòries:

ANSELM DE CANTERBURY: *Proslogion* - (text bilingüe). PERE ABELARD: *Logica ingredientibus. Logica nostrorum petitioni* (dossier bilingüe). AL-FARABI: *La ciudad ideal*. AVICENNA: *Philosophia prima* (selecció bilingüe dels tractats I i V); *Libro de directrices y observaciones* (selecció de la segona part, tercer grup). AVERROÏS: *Destrucció de la «Destrucció», quaestio I. Comentario medio al libro sobre el alma de Aristóteles*, cap. VIII. ABENTOFAIL: *El filósofo autodidacto*. MAIMÒNIDES: *Guía de perplejos*, 2ª part, caps. 13-32. TOMÀS D'AQUINO: *De ente et essentia* (dossier bilingüe); *Compendium theologiae (Compendi de teologia)*, caps. 1-30 i 75-92. JOAN DUNS ESCOT: *Tratado del primer principio / Del primer principi*. GUILLEM D'OCKHAM: *Textos epistemológicos* (selecció bilingüe). NICOLAU DE CUSA: *La docta ignorancia*. FRANCISCO SUÁREZ: *Disputaciones metafísicas (disput. XXXI, secció 1^a)* (text bilingüe).

Sistema d'avaluació

Examen final (prova objectiva i comentari de un fragment d'alguna de les obres de lectura obligatòria).

Altres qüestions d'interès especial per a l'estudiant